Lekker chill een serie kijken? Goed bezig! Het helpt je morele ontwikkeling, je empathisch vermogen en je zelfinzicht, zo blijkt uit wetenschappelijk onderzoek. Maar welke series zijn verantwoord kijkvoer om je geneeskundig moreel kompas te scherpen?

LEUN ACHTEROVER EN KIJK SERIES VOOR EEN BETERE MORAAL

Wat hebben crimineel Tony Soprano, dokter Gregory House en scheikundeleraar Walter White gemeen? 'Het zijn alle drie televisiekarakters met een dubbele moraal', vertelt communicatiewetenschapper Merel van Ommen. Zij keek voor haar promotieonderzoek samen met 262 gedetineerden, artsen, politiemensen en studenten naar series als The Sopranos, House M.D. en Dexter. 'In klassieke series is de dokter altijd een goodguy die al zijn patiënten geneest, en de crimineel een slechterik. Maar dat is tegenwoordig heel anders. Tony Soprano houdt van zijn gezin en dr. House heeft een hekel aan zijn patiënten. Nieuwe series geven de kijker op die manier ruimte voor een innerlijke discussie over hun morele opvattingen.'

'NIEUWE SERIES GEVEN RUIMTE VOOR EEN INNERLIJKE DISCUSSIE'

Jezelf trainen

Dat series kijken daardoor kan bijdragen aan het ontwikkelen van een moreel kompas, ziet ook beleidsadviseur ethiek bij de KNMG en onderzoeker bij de afdeling Medische Ethiek van het Erasmus MC Krista Tromp, zelf fervent bingewatcher en mede-ontwikkelaar van de Ethische Toolkit (zie kader). 'Bij dilemma's in de medische ethiek spelen meerdere belangen en argumenten die je tegen elkaar moet afwegen, zoals: het belang van je patiënt, maar bijvoorbeeld ook van naasten en collega's', vertelt zij. In series worden ethische dilemma's vaak heel expliciet neergezet. Wil je jezelf trainen, kijk dan eens of je herkent wanneer een personage voor zo'n dilemma wordt gesteld. Zet het beeld vervolgens op pauze en vraag je af: welke keuze gaat hij of zij maken? En wat zou ik zelf doen?' Van Ommen vult haar aan: 'En wat hoop je dat het personage gaat doen en wat vrees je? Het kan ook nuttig zijn om samen met anderen – medestudenten, studenten die al een paar jaar verder zijn of studenten die een andere studie doen – te kijken en het erover te hebben. Dan hoor je ook andere perspectieven, want lang niet iedereen denkt hetzelfde over hoe je moet omgaan met ethische dilemma's.'

ETHISCH KIJKVOER

Welke series zijn een must see? Dit is de top 5 van deskundigen Merel van Ommen en Krista Tromp:

1. House, M.D.
Van Ommen: 'Deze serie helpt jonge dokters morele kaders te zetten.'

2. The Sopranos
Van Ommen: 'De moeder aller moderne tv-series. Alle soorten ethische dilemma's in het leven komen voorbij.'

3. Black Mirror
Tromp: 'Laat je nadenken over technische ontwikkelingen en de (on)begrensde mogelijkheden daarvan.'

4. The Good Place
Tromp: 'Een comedy. Maar wél een waarin je in twintig minuten ongemerkt een college morele filosofie krijgt!'

5. Dexter
Van Ommen: 'Als mens heb je doelen en drijfveren, en als professional ook. Soms conflicteren die met de protocollen van je beroep. Dexter laat meesterlijk zien hoe je kunt omgaan met bepaalde overtuigingen.'

Afraders

Een spoiler vooraf: niet elke serie is even geschikt voor een avondje ethiek. 'Het ligt voor de hand om een ziekenhuisserie te kijken, maar dat is niet altijd even boeiend', waarschuwt Tromp. 'In bijvoorbeeld The Night Shift gaat de hoofdrolspeler zo ver dat hij een patiënt die een bloedtransfusie nodig heeft, zijn eigen bloed geeft. Tot de arts zelf bewusteloos raakt. Dat gaat natuurlijk over alle grenzen heen, zowel medisch-inhoudelijk als medisch-ethisch. Het gaat erom dat je jouw patiënt zo goed mogelijk helpt, niet dat je eraan onderdoor gaat.' Ook Van Ommen heeft afraders. 'Kies een serie die moreel ambivalent is, dus ook met "slechte" voorbeelden, en waarvan het verhaal je aanspreekt.'

Morele yoga

Een serie die Van Ommen tipt als wél leerzaam is House, M.D. 'Het is alleen al interessant om na te denken wat je vindt van een geniale dokter. Maar wel een die ook verslaafd is, zich ronduit bot gedraagt tegenover patiënten en collega's en regelmatig de protocollen overtreedt. In hoeverre kun je je in hem verplaatsen en met hem meegaan in zijn acties? Heiligt het doel – het vinden van de diagnose – altijd de middelen? In mijn onderzoek komt naar voren dat eerstejaars geneeskundestudenten steviger vasthouden aan 'hoe het hoort' dan meer ervaren artsen: die hebben vaak meer begrip voor het handelen van House, omdat ze de complexiteit van de professionele context kennen uit hun eigen ervaringen. Die morele striktheid komt voort uit het idealisme dat studenten hebben over het artsenberoep. Dat is ook functioneel: je moet de regels eerst leren kennen en internaliseren voor je er kritisch naar kunt kijken. House daagt je uit om morele yoga te doen en je flexibiliteit te oefenen: in de realiteit – ook al is die hier gedramatiseerd – is het ingewikkeld om het juiste te doen.'

Menselijke robots

Voor wie meer een film- dan een serieliefhebber is, heeft Tromp ook aanbevelingen die aanzetten tot nadenken over je rol als arts. 'De film *Wit*, uit 2001, gaat over een gerenommeerde hoogleraar die eierstokkanker krijgt. De film is doorspekt met ethische dilemma's voor artsen en coassistenten, maar ook haar naasten en zijzelf komen voor lastige keuzes te staan op het gebied van wetenschappelijk onderzoek, reanimatie, het aanspreken op leefstijl en nog veel meer: je kunt de film wel elke vijf minuten stilzetten.' Een andere 'ethische speeltuin' is de film *Real Humans*. Tromp: 'In deze film zijn robots zo menselijk dat ze deel uitmaken van de maatschappij. Het onderwerp is niet zozeer medisch, maar dwingt je wel om na te denken over technologie en wat ons mens maakt. Je leert je verplaatsen in een ander. En ook dat is voor een arts een belangrijke competentie.' *knmg*

ETHISCHE TOOLKIT

De Ethische Toolkit bevat een handig stappenplan dat richting geeft bij medisch-ethische vraagstukken in de praktijk, een naslagwerk van ethische begrippen en relevante theorieën en verdiepende columns en artikelen. Je vindt de Ethische Toolkit van de KNMG en De Geneeskundestudent op ethischetoolkit.nl.